

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
STRATEGINIŲ KOMPETENCIJŲ GRUPĖ
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO
„DĖL SUTIKIMO PERTVARKYTI VALSTYBINĮ MOKSLINIŲ TYRIMŲ INSTITUTĄ
FIZINIŲ IR TECHNOLOGIJOS MOKSLŲ CENTRĄ“ PROJEKTO
(TOLIAU – PROJEKTAS)
(TAP-20-654; TAIS NR.: 20-2819(2))

PAŽYMA

2020-05-25 Nr. NV-1422

Vilnius

Teikėjas: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

Tikslas: Projekto tikslas – gauti Vyriausybės sutikimą pertvarkyti biudžetinę įstaigą - Valstybinį mokslinių tyrimų institutą Fizinių ir technologijos mokslų centrą (toliau – Centras) iš biudžetinės įstaigos į viešąją įstaigą, kuriai pereitų visos pertvarkomos biudžetinės įstaigos teisės ir pareigos.

Dabartinė situacija: 2017 m. Ministro Pirmininko potvarkiu sudarytai darbo grupei pasiūlymams dėl valstybinių mokslinių tyrimų institutų veiklos kokybės gerinimo parengti (toliau – Darbo grupė) buvo iškelta užduotis – atsižvelgiant į Vyriausybės programos nuostatas pateikti siūlymus dėl valstybinių mokslinių tyrimų institutų veiklos kokybės gerinimo. Iki 2009 m. valstybės mokslinių tyrimų institutų pertvarkos buvo 17 valstybės mokslo institutų, 18 universiteto mokslo institutų, 11 valstybės mokslo įstaigų. Šiuo metu šalyje veikia 13 pertvarkytų institutų ir 9 nevalstybiniai moksliniai tyrimų institutai, iš kurių daugiau kaip pusė veikia humanitarinių ir socialinių mokslų srityse, kiti – biomedicinos, technologijos, fizinių ir žemės ūkio srityse. Dabartiniai institutai suformuoti keliais etapais vykdytų pertvarkymų metu.

Darbo grupės ataskaitoje pažymima, kad Centro, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC), Lietuvos energetikos instituto (LEI) pagrindu tikslinga formuoti skėtinę taikomųjų mokslinių tyrimų ir technologijų organizaciją (MTTO) – lietuviškąją RTO (Research and Technology Organisation – RTO), pasinaudojant tarptautine patirtimi ir pasitelkiant ekspertus. Tai leistų sukonzcentruoti mokslinį potencialą ir mokslinę infrastruktūrą, atliepiančią iškilusius mokslo ir inovacijų sistemos tikslus, užtikrinti tyrimų tarptautinį konkurencingumą.

2019 m. birželio mėn. Centras, Lietuvos energetikos institutas ir Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras kartu su viešąja įstaiga „Fizikos instituto mokslo ir technologijų parkas“ įkūrė mokslinių tyrimų ir technologijų organizacijų asociaciją - Lietuvos MTTO „RTO Lithuania“.

2019 m. Centras įsijungė į EARTO (angl. European Association of Research & Technology Organisations) veiklas, o liepos mėn. įstojo į EARTO. Šiuo metu Centras – vienintelis Baltijos šalyse MTTO, jo pasirinkti veiklos prioritetai: mokslo kapitalizacija, klimato kaitos ir atsinaujinančios energetikos sritys. Europoje šių organizacijų misija – kuo efektyvesnis mokslo žinių perdavimas pramonei. MTTO (RTO) asociacijos plėtoja aukšto lygio mokslą, atlieka

fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, teikia inovacines paslaugas, kuria aukštųjų technologijų įmones.

Projekto esmė: ŠMSM teikiamas Projektas parengtas, įgyvendinant Mokslo ir studijų įstatymo 40.3 straipsnį, kuriuo numatoma, kad valstybinis mokslinių tyrimų institutas, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga, gali būti pertvarkomas į viešąją įstaigą, bei atsižvelgiant į Darbo grupės ataskaitą, kurioje numatoma, kad priimant sprendimus dėl Institutų veiklos tikslų, funkcijų, statuso ir institucinės sistemos pakeitimų, tikslinga vadovautis principine nuostata, kad valstybės mokslo ir technologinei pažangai ir inovacijų sistemos stiprinimui reikalingos institucijos, gebančios operatyviai vykdyti MTEP ir atlikti valstybės bei ūkio subjektų užsakymus MTEP srityje. Atitinkamai, darbo grupė pasiūlė peržiūrėti Institutų teisinį statusą ir valdymą, siekiant užtikrinti jų galimybę atlikti šį vaidmenį – pasiūlyta Institutams pagal poreikį pakeisti teisinę formą į viešąsias įstaigas, kurios, lyginant su biudžetinėmis, turi didesnę savarankiškumą valdymo (ypač finansų) ir personalo vadybos srityse. Viešoji įstaiga, priešingai nei biudžetinė, gali laisvai disponuoti savo uždirbtomis lėšomis, gali vykdyti komercinę veiklą, gauna mokestinę lengvatą, turi daugiau finansavimo šaltinių, taip pat turi galimybę priimti naujų dalininkų ir gauti papildomų lėšų.

Taip pat Darbo grupės ataskaitoje pažymima, kad lyginant su tarptautine praktika, ypač su joje išsiskiriančiu RTO institucijų tipu, Lietuvos Institutai, veikdami kaip biudžetinės įstaigos, yra labiau suvaržyti dėl ribotos civilinės atsakomybės, be to, dabartinė Institutų finansavimo valstybės lėšomis schema skatina labiau fundamentinių nei taikomųjų mokslinių tyrimų vykdymą. Tad vienas iš konkrečių Darbo grupės siūlymų – Centro, LAMMC, LEI pagrindu formuoti skėtinę taikomųjų mokslinių tyrimų ir technologijų organizaciją – lietuviškąją RTO. Pirmuoju etapu pasiūlyta – įsteigti šių institutų asociacijos valdybą, antruoju etapu, atsižvelgus į tarptautinių ekspertų siūlymus, institutus pertvarkyti į veikiančią mokslinių tyrimų ir technologijų organizaciją (toliau - MTTO), į ją integruojant Inovatyvios medicinos centrą ir Gamtos tyrimų centrą.

Šie siūlymai buvo pristatyti Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos 2019 m. liepos 26 d. posėdyje, kuriame buvo pritarta pasiūlymui – pritarti Centro etapiškam pertvarkymui į MTTO. Projektas teikiamas atsižvelgdami ir į Centro 2020 m. vasario mėn. raštu pateiktą prašymą bei Centro Mokslo tarybos 2020 m. sausio 30 d. posėdžio protokolinį sprendimą.

Pertvarkyto Centro savininko teises ir pareigas įgyvendins ŠMSM.

Projektu numatomi pagrindiniai Centro veiklos tikslai - užtikrinti valstybės gamtos ir technologijos mokslų sričių tarptautinio lygio kompetenciją, vykdyti šalies ūkio ir visuomenės tęstinumui ir plėtrai svarbius ilgalaikius gamtos ir technologijos krypties mokslinius tyrimus ir eksperimentinės plėtos darbus, ugdyti švietimui ir mokslui imlią visuomenę, steigti aukštos

pridedamosios vertės produktus ar paslaugas kuriančias įmones, koordinuoti jų veiklą, kurti sąlygas joms inkubuoti bei plėtoti, bendradarbiauti su ūkio bei verslo, valdžios ir visuomenės atstovais, vykdyti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros užsakomuosius darbus, teikti metodologinę, metodinę ir kitą pagalbą, konsoliduoti Lietuvos šiuolaikinius gamtos ir technologijos mokslų krypties mokslinius tyrimus, optimaliai tenkinti šalies ūkio augimo ir aukščiausios kvalifikacijos mokslininkų rengimo poreikius, prisidėti prie aukštos pridėtinės vertės inovacijomis ir žiniomis grindžiamos ekonomikos kūrimo, žinioms imlios visuomenės ugdymo, atlikti Nacionalinio metrologijos instituto funkcijas ir kt.

Pertvarkius Centrą iš biudžetinės į viešąją įstaigą, bus užtikrinta Centro išradimų ir inovacijų pritaikymas įvairiose pramonės srityse ir taip skatinant aukštųjų technologijų pramonės vystymąsi bei mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos kokybę. Taip pat sudarytos sąlygos operatyviau (laisviau) panaudoti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros rezultatus bendradarbiaujant su ūkio subjektais, socialiniais partneriais, teisės aktų nustatyta tvarka komercializuoti intelektinės veiklos nuosavybę, optimaliai dalyvauti juridinių asmenų veikloje, sudarytos galimybės teisės aktų nustatyta tvarka steigti kitus juridinius asmenis, atstovybes, mokslo ir technologijų parkus bei atsakingiau disponuoti lėšomis ir turtu.

Projektas įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos 140 punktą ir 143.2 papunktį.

Derinimas: Projektas buvo derintas su Teisingumo, Finansų, Aplinkos, Energetikos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms bei Fizinių ir technologijos mokslų centru. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos pastabos, į kurias nebuvo atsižvelgta, pateikiamos derinimo pažymoje.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūloma Projektą svarstyti Tarpinstituciniame pasitarime.

Vyresnioji patarėja

Jolita Bočiarovienė

, tel. +370 66842595, el. p. jolita.bociaroviene@lrv.lt